Costums i Tradicions del Maresme

Les festes de carrer o serenates.

Per Eva M. Llovet

Les serenates o festes de carrer tingueren una forta acollida a principis de segle, i més concretament en els primers trenta anys d'aquest segle. L'origen d'aquestes festes de carrer tan tradicionals és molt antic i prové de celebrar la diada del Sant patró del carrer. No en ha d'estranyar doncs, que la majoria de carrers antics tinguin el nom d'un sant ja que fou un costum molt arrelat, de la mateixa manera que malgrat ser el santoral molt extens, a vegades els encarregats d'escollir els noms a vegades es trobaven en dificultats per a triar-ne un d'adient. Així a Mataró trobem el carrer de Sant Pere més baix i el de Sant Pere més alt. També volem remarcar que molts dels carrers actuals, que prenen com a noms els de notables personatges o bé dates històriques, els veïns han triat una data qualsevol dins el temps de calor per a celebrar la festa prescindint de tot el caràcter religiós que tingué en els seus orígens.

Començarem fent referència les serenates que es feien tradicionalment a Mataró, si bé actualment són molts els carrers que mantenen la tradició, nosaltres volem fer un recorregut en el passat. I intentarem, posteriorment, en properes revistes, parlar de les serenates a altres població de la comarca.

Les serenates tenen la capacitat d'aplegar tots els veïns en la celebració de la diada del Sant Patró, al qual el carrer deu el seu nom. Juan Amich ens comenta en el seu *Viage a Mataró con el ferro-carril*, de l'any 1848, que les serenates començaven generalment el dia de Sant Ponç, l'onze de maig, fins a la festivitat de Sant Ramon que s'escau el trenta-ú d'agost. Francesc Enrich a *La vida a Mataró al primer quart de segle. Uns record*, explica que era el carrer Sant Antoni el qui obria la temporada de serenates de carrer, cap a mitjans de juny, i com abans de guarnir-lo ja es col·locava una gran lona davant de la capella dedicada al sant. I en altres llibres hem trobat que aquestes començaven per la diada de Sant Antoni, al qual anaven seguint els de Sant Joan, Sant Pere, etc.

Era també costum que el Sant tingués una capella dedicada en una de les façanes de les cases del carrer i que solia ser propietat dels veïns. Aquestes capelletes són de temps immemorials i adornaven les vies públiques de la ciutat. Encara que aquest costum ja s'ha perdut, si passegem pels carrers antics enlairant la mirada a les façanes trobaren gairebé. sempre, si les reformes no l'han eliminada, una capella dedicada al Sant del qual pren el nom el carrer.

Les serenates però, no eren pas cosa d'un sol dia, sinó que comportaven un conjunt d'activitats que es desenvolupaven al llarg de l'any. En primer lloc calia anomenar una comissió que s'elegia o nomenava entre els veïns, que s'ocupés de tots allò que calia per aconseguir el major èxit de la festa. Aquesta comissió delegava uns representats perquè cada setmana s'encarreguessin de passar per les cases a recollir fons o diners suficients per guarnir el carrer i poder pagar les despeses que comportava la festa, com per exemple l'actuació de la Banda Municipal de Mataró, o altres orquestres o cobles que amenitzaven les ballades de la tarda i de la nit. Ramon Sala al llibre *De quan jo era noi (de l'última dècada del segle XIX a la segona del XX)* comenta que l'orquestra que es solia llogar en aquella època eren *Els* Tells, o *Els* Moras. Generalment es tractava d'una quota convinguda, generalment uns quants cèntims i una petita quantitat setmanal que s'havia d'abonar, fixa o segons les possibilitats o circumstàncies especials de cada donant. Sempre es volia quedar molt bé davant els altres carrers i els ciutadans, i gairebé sempre s'arribava a obtenir la quantitats necessària per a sufragar les despeses de la festa.

Quan s'acostava el dia de la festa s'havia d'anar a contractar l'adornista, que a principis de segle gairebé sempre era en Viada, situat en un casalot a la Muralla del Tigre, que li servia de magatzem i de tella. És obvi que el major ornament o enllumenat depenia del pressupost o quantitats que els veïns volien o podien gastar. A vegades solia passar que el carrer no s'adornava en la seva totalitat ja fos perquè els cordons no arribaven a més o perquè alguns veïns decidien no participar en les despeses. Però aquest fet no passava en gaires ocasions.

La Comissió d'un carrer, si no disposava de gaires mitjans per a fer front a les despeses, convocava tots els veïns a una reunió que solia fer-se en una casa del veïnat que tingués una entrada ben gran, i allà s'acordava anar de cara a l'estalvi i que fossin els propis veïns qui s'encarreguessin de guarnir el carrer. Aleshores s'encarregava a la gent jove que fessin un serrell amb papers de colors, així com cordill, fanalets i espelmes per ficar-les dins.

El carrer era tot guarnit amb grans banderes de colors que penjaven al mig del carrer, i si bé molts cops no pertanyien a cap Estat, eren un ornament força artístic i destacaven per la seva grandària. A més a més a tot el carrer i de dalt a baix i en forma de zic-zac hi havia una cadena de paper o cordills amb petites bandes de colors. Fins i tot hi

havien carrers que depenent de la traça d'alguns dels seus veïns feien una peça mestre amb cadeneta de paper en forma d'aranya que en deien salomons, no se sap si el nom venia de la ciència que es necessitava per realitzar-la que recordava el savi Salomó. Aquesta peça solia col·locar-se en lloc preferent, o sigui, davant la capella del Sant i generalment a la nit s'hi posaven unes quantes gresoletes per donar-hi llum, i a voltes si no quedaven ben planeres regalimaven oli damunt els transeünts.

La capella del Sant, en aquest dia tan assenyalat, s'enllumenava tant com es podia amb espelmes i els llums cremaven tot el dia de la festivitat si el vent no els feia una mala jugada i els apagava. També era guarnida amb flors de jardí de les cases que en tenien, convertint-se tot el conjunt en un esclat de llums i colors, i més especialment a la nit, en què els carrers es convertien en salons de ball o petits envelats allargassat, sense, però, les veles de cobertura.

Al migdia hi havia el llevant de taula que consistia en un recorregut pel carrer i fins i tot algun del voltant, d'una orquestra que acompanyava als joves encarregats de la festa que anaven proveïts amb rams de flors amarats d'essència o bé morratxes o recipients de vidre o terrissa amb aigua olorosa o de colònia amb les quals ruixaven a les noies que sortien a rebre'ls a l'entrada de les cases, mentre que als més menuts els repartien caramels o confits. Anaven tocant peces musicals i airoses composicions i a vegades en lloc de fer el recorregut a peu el feien en una jardinera. els donatius que amb aquest acte es recaptaven es destinaven a finalitats benèfiques i generalment a l'Hospital de la població. Després solia haver-hi dansa que acostumava a ser molt lluïda, i en acabar tothom anava a dinar. No cal dir que en aquestes diades les famílies feien un dinar propi de festa major i tothom lluïa la millor roba.

En el llibre *Catalunya, esqueixos d'un passat*, l'àvia Anita recorda que un any llogaren un gramòfon per escoltar sarsuela. El gramòfon fou col·locat sobre una taula de marbre a la porta de la barberia i explica que quan el Pep gol el veié quedà esglaiat veient que donant voltes a una maneta sortia música i veus de l'aparell. Conta que anava pel carrer dient que a la barberia es feien bruixeries.

A la tarda, quan ja era fora el resol del carrer i les dones havien regat la calçada per tal de no aixecar pols, la gent sortia al portal a contemplar la festa anomenada de tarda. La comissió començava a organitzar jocs per a la canalla, com la *sortija*, les curses de sacs, el trencar l'olla, enfilar-se dalt d'un pal de fusta ensabonat i veure qui pujava més amunt, arrencar amb les dents una moneda d'argent encastada a una paella ben emmascarada, agafar amb la boca una moneda col·locada als fons d'un cubell, curses de sac o de cintes, la figuereta i altres jocs per l'estil. Es procurava invitar els parents, amics i coneguts als quals els amfitrions obsequiaven amb un berenar.

Poques eren les cases de carrer on es feia serenata que al vespre no tinguessin convidats, als quals obsequiaven amb carquinyolis, gales i begudes fresques com cervesa, gasosa o bé orxata i xarop. Per refrescar les begudes es feien servir galledes i fins i tots hi havia que tenia vi espumós.

Després de sopar es feia la festa grossa, o sigui el ball amb orquestra. Primerament es sentia com els músics començaven a finar els respectius instruments, ja col·locats en les cadires que es posaven en el cadafal que s'havia disposat a tal fi. Una vegada s'havia procedit a l'encesa de fanalets començava els ball amb valsos, polques i masurques que el jovent ballava amb gran animació. Hi havia serenates on a la mitja part es subhastava la toia per ajudar a pagar les despeses.

Així, mentre els infants gaudien de la festa a la tarda, la gent jove i de mitjana edat tenia els balls de tarda i nit, fins i tot a voltes es feien balls de migdia. Aquests balls consistien en una clàssica dansa, i es donava algun concert, fins i tot fent balls d'obsequi amb la corresponent ofrena d'un petit objecte, figureta o ram de flors a la balladora.

Heus aquí un fragment de Juan Amich comentant les serenates: " *Como dichas fiestas se hacen en obsequio del santo que la calle tiene por patron, le levantan un altar en la mitad de ella, y á su frente por la noche colocan una orquesta; hay baile en las casas, y el pueblo danza en público mientras las señoras bien aliádas se pasean ó estan sentadas en las puertas ó balcones de las habitaciones, esmerándose los moradoes en iluminar todo el espacio en que tiene lugar la función.*"

A la nit doncs, es feia el ball principal sota la llum de les gresoletes, que a principis d'any eren els únics aparells d'il·luminació fetes a base d'oli i un ble. Quan s'acabava l'oli s'apagaven els llums i calia donar per acabada la festa, però això dos o tres encarregats vigilaven de reomplir d'oli quan ho creien convenient. Aquests aparells eren propietat del carrer i es guardaven en una de les principals cases del mateix. En el carrer de Sant Pere, per posar un exemple, es guardaven a can Castany, i en altres carrers es feia per torn en diferents cases per tal d'evitar que es pogués al·legar cap dret de propietat.

Fins a altres hores de la nit el carrer era un formiguer de gent, ja que els balls solien acabar a primeres hores de la matinada, com a mínim les que es celebraven els dissabtes, i que generalment comprenien dos dies: dissabte i diumenge.

BIBLIOGRAFIA

AMICH, Joan: *Viage a Mataró con ferro-carril*. Impremta de T. Gorchs. Barcelona, 1849

BLOC MATARONÍ. Una manera de fer història. PMCM. Caps de Bou, 16. ED. Alta Fulla, 1990

ENRICH i REGÀS, Francesc: *La vida a Mataró al primer quart de segle. Uns records*. PMCM. Ed. Alta Fulla, 1987.

SALAS i OLIVERAS, Ramon: *De quan jo era noi (de l'última dècada del segle XIV a la segona del XX). Mataró, 1981.*

VILA i BOIXADER, Ramon: *Catalunya, esqueixos d'un passat. I.- El Maresme.* Col·lecció "Catalunya, esqueixos d'un passat", 1991.